

Jan Wijn

Ik heb geen school

In 1968 begon Jan Wijn als docent op het conservatorium in Amsterdam en volgend jaar - dan is hij 86 - 'is het welletjes', zoals hij zelf zegt.

Hij was ooit een veelgevraagd solist maar na problemen met zijn rechterhand, legde hij zich volledig toe op de pedagogie en vrijwel iedereen die in Nederland iets betekent aan de piano heeft wel ooit les van hem gehad.

U geeft nog heel trouw elk week twee dagen les in Amsterdam. Gaat het nooit vervelen?

'Op weg naar het conservatorium zit je je weleens te ergeren in het verkeer, maar zodra ik dan weer aan het werk ben is het heerlijk. Ik heb weleens in een opwelling van vertrouwelijkheid tegen Mengjie Han gezegd, en dat meende ik ook, dat ik de leerlingen misbruik voor mijn eigen voortbestaan. Ik blijf gezond in het contact met jonge mensen. En toen zei hij heel diplomatiek "dat is dan geheel wederzijds".'

Wat is uw filosofie over het lesgeven?

'Daar heb ik nooit zo over nagedacht, maar ik heb wel een uitgesproken mening over hoe je moet spelen. Ik wordt steeds minder tolerant daarin. Ik houd niet van effectbejag en opgewonden toestanden.'

'Jonge mensen houden me gezond.'

U stelt zich in dienst van de componist.

'Natuurlijk, maar ook niet als een schriftgeleerde, niet zo bijbelvast. Om een tekst goed te kunnen interpreteren moet je kunnen navoelen

wat een componist doet. Toen ik vijftien was schreef ik hele sonates, ik zat altijd dingen te verzinnen en vergat mijn pianoles te studeren. Studenten van nu doen dat minder.'

‘Niet gemakkelijk om iets goeds te verwoorden.’

Zijn er nog andere verschillen tussen nu en toen u begon?

‘Het ingangsniveau in Amsterdam van nu staat gelijk aan vroeger het eindexamen. Studenten van nu weten meer en kunnen ook meer. Vroeger bewaarde ik voor mijn leerlingen bijzondere opnames, maar daar ben ik mee op gehouden, ze hebben het in tienvoud op hun mobieltje. Ik ben zelf opgevoed me Lipatti.’

Wat is het bijzondere aan Lipatti?

‘Hij kent geen trucjes of effectvolle egotripperij. Zijn spel is van een grote eenvoud, ongelooflijk evenwichtig en zeer in dienst van de componist. Toen ik in Genève studeerde kende ik zijn buurvrouw en die ging altijd in de badkamer zitten om naar hem te luisteren terwijl hij studeerde. Hij werkte een hele zomer aan het concert van Schumann, en zo moeilijk is dat nou ook weer niet. Mijn leraar Berkhout had ook die priesterlijke toewijding, maar je moet oppassen. Met een al te beladen verantwoordelijkheidsgevoel wordt je een keutelaar, en raak je je spontaniteit kwijt. Jaap Spaanderman zette me dan in één les weer met mijn benen op de grond.’

Lipatti zei ook tegen zijn leerlingen dat ze alles wat ze van hem geleerd hadden moesten vergeten wanneer ze het podium opgingen.

‘Ja, maar op het podium lever je toch ook de vele uren in je studeerkamer af en om dat punt te overstijgen, dat is de grote kunst. Dat overkwam me weleens en dan zei ik ’s avonds tegen mijn vrouw “het was een concert met uitvindingen” zo noemde ik dat, dan deed ik iets anders dan ik thuis keurig had uitgevlooid.’

Kun je een leerling daarop voorbereiden?

‘Ik begin toch met bijsturen en eigenwijs doen, maar ga niet hairsplitten, want dat blokkeert. Anderhalf uur lesgeven over drie maten is de grootste psychologische fout die je kunt maken. Leerlingen krijgen veel informatie, wat allemaal moet en niet moet, dat geeft restricties, en ik vind het leuk om daar weer doorheen te breken.’

De jonge generatie Nederlandse pianisten is opvallend goed.

‘Ja, ze staan hun mannetje en Riaskoff komt luisteren naar eindexamens op het conservatorium, dat vind ik zo ontzettend leuk. En dat, na Hannes Minnaar, nu ook Thomas Beijer een recital krijgt in zijn serie Meesterpianisten, dat is toch fantastisch! Ik heb zelf nooit een recital gegeven in de serie, maar ik herinner me van concerten, ook met het Concertgebouworkest die heerlijk geruststellende zachte kruk, je voelde je meteen zo senang en het klinkt daar ook allemaal zo mooi.’

Bijna alle Nederlandse pianisten van betekenis hebben wel gestudeerd bij Jan Wijn en toch zijn ze allemaal anders.

‘Ja gelukkig wel. Ik heb geen school, het enige waar ik op hamer is ritme. Je kunt boeken volschrijven over klank en techniek, maar als het ritme niet klopt betekent dat niet veel.’

Uw leerlingen op het conservatorium krijgen ook les van de andere docenten.

‘Ja, we hebben een ontzettend leuke club en ik vind het ook goed dat studenten gaan shoppen bij collega’s. We zitten op dezelfde lijn qua ideeën over muziek. Ik heb ook altijd groepslessen gegeven en als student leerde ik misschien meer van mijn medestudenten dan van mijn leraar. In de groepsles moeten de studenten commentaar geven op elkaars spel, maar ik wil per se dat ze positief beginnen. Het is helemaal niet zo gemakkelijk om iets goeds onder woorden te brengen.’

Wie waren naast Lipatti uw helden?

‘Ik denk aan Bolet, natuurlijk Alicia de Larrocha, van wie ik ongelooflijk veel leerde vooral qua timing en ritme, maar ook iemand als Murray Perahia die speelt in de lijn van Lipatti. Rubinstein speelde ooit heel lang geleden onvergetelijk mooi Chopins Tweede pianoconcert bij de opening van het Chopin Concours en in mijn tienertijd hoorde ik in de Meesterserie in Bussum Geza Anda, Clara Haskil en Cortot. Adrian Aeschbacher speelde daar de *Hammerklaviersonate*, ik hoorde dat voor het eerst en vond het vreselijk. In die fuga waan je je toch in een gekkenhuis!’

Is het nog goed gekomen met Beethoven?

‘Ja hoor. Dat eerste deel is zo’n fantastisch bouwwerk, dat slaat alles, maar die fuga begrijp ik nog steeds niet. Ik geef de late Beethoven wel aan mijn leerlingen. Ik geloof niet dat je een lang en vreselijk leven achter je moet hebben om opus 111 te kunnen spelen. Yang Yang Cai die nu het YPF-concours heeft gewonnen, die speelde als elfjarige Bach voor mij, en ze begreep precies de dramatiek van een Inventie in f klein. Ik verbaasde me ook over hoe Brahms zo jong dat goddelijke Eerste pianoconcert kon schrijven. György Sebök zei me: “die had contact met iets hogers”. Ik had 27 verschillende pianoconcerten op mijn repertoire, maar voor Brahms vonden ze mij altijd te jong. Uiteindelijk speelde ik het eerste concert van Brahms, maar toen begon mijn hand al raar te doen. Dat was het begin van de focale dystonie. Na jaren speelde ik uiteindelijk weer een recital maar ik vond het toch niet goed genoeg. Ik studeer nu nog wel elke dag, om de vingers aan de gang te houden.’

Hoe ziet u het niveau van pianospelen nu?

‘Er wordt heel mooi en goed gespeeld. Laatst hoorde ik weer eens die fantastische Brahms’ Paganini-varianties van Alexander Gavrylyuk en ik luister de laatste tijd met grote bewondering naar Yuja Wang. Ook Leif Ove Andsnes met het Derde concert van Rach-

JOACHIM SCHOONES

maninoff is ongelooflijk, dat hoor je zo vaak zo sentimenteel gespeeld. Het is geen kwestie van smaak, maar van onderscheidingsvermogen.’

Hij lacht ‘Als ik ophoudt met lesgeven dan wordt ik misschien een ingezonden brieven schrijver, zo’n betweterige oude man. Sommige oude pianisten vallen nu tegen, maar wat je allemaal niet op platen en cd’s hebt! Ik vind het wonderbaarlijke van die jonge mensen die gaan zitten en perfect gaaf spelen. Gek he. Maar ik zag ooit een pianist in een documentaire over het Tchaikovsky Concours twee keer na vier maten stoppen in de tertsenetude. Tingelingeling. Gaat u maar van het podium af. Dat was een mens dus, die liep vast. Maar soms snap ik er niks van. En ja, ik ben blij dat ik nu leef en niet honderd jaar geleden.’

Maar dan had u Liszt nog gehoord.

‘Ja, stel je voor je mag een wens doen. Hoe Liszt speelde kan ik me nog wel voorstellen, maar Chopin niet. Ik probeer me een voorstelling te maken van een fijnzinnige, elegante man die nooit te hard speelde, maar uiteindelijk weet ik het toch niet. Stel je voor dat hij alles ongelijk aanslaat. Thomas Beijer noemde dat terecht een vorm van zelfgenoegzaamheid en Alicia de Laroccha, doet het soms ook, maar heel spaarzaam en dan is het mooi. Of stel je voor dat Chopin een rubato had waarvan we nu denken: Dat kan niet

meer! En dan komen de historici opzetten, over twintig jaar weten ze precies hoe Chopin speelde en dan moeten we het allemaal doen zoals in de tijd van Chopin. Dan krijg je een anachronisme.’

Beter niet weten dan?

‘Veel belangrijker is hoe die muziek zich verhoudt in deze tijd. Ik wil dichtbij de bedoelingen van Chopin proberen te komen, maar we horen toch door oren van de ééntenwintigste eeuw.’

U bent ook niet dol op de oude piano’s.

‘Nee, ik noem het altijd touwtjes piano’s, bij een zangthema hoor je ‘plok’ en de toon is meteen weg.’

Ik kan er ook niet zo goed tegen.

‘O gelukkig!’

Maar als je dat durft te zeggen is het toch als vloeken in de kerk.

‘Ja, maar ik vind het onzin. We hebben eeuwenlang gezocht naar een mooie zangerige toon en dan gaan we terug in de tijd? Toch hou ik wel van polemieken. Zal ik nog even koffie maken? Vast wel, ik heb zelf ook wel trek. Tot hoe lang heeft u nog tijd, want ik ratel maar door.’

ERIC SCHOONES